

Vannregion Rogaland VRM
firmapost@rogfk.no

Stavanger, 09. januar 2013

HØRINGSUTTALELSE TIL VESENTLIGE VANNFORVALTNINGSSPØRSMÅL, VANNREGION ROGALAND

Forum for Natur og Friluftsliv i Rogaland (FNF) er svært positive til at Norge implementerer EUs vanndirektiv gjennom vannforskriften og planleggingsarbeidet som nå er i gang. Vi har blitt inkludert i arbeidet på en profesjonell måte og tror våre kommentarer og andre innspill er viktige og nødvendig for en helhetlig tilnærming.

Vi er glad i naturen vår og ser med bekymring på at Rogalands flotte landskap og naturmangfold forsvinner bit for bit. Naturen har en egenverdi som blir spist opp av overtredelser, hastverksavgjørelser og sammenblanding av interesser. Økt kommersiell utnyttelse og et skremmende tempo på den politiske agendaen de siste årene demonstrerer utilstrekkelig refleksjon og smal kunnskap om de langsiktige konsekvensene. FNF organisasjonene savner politiske visjoner, ansvarsbevissthet og handling som kan gjøre oss stolte av hvordan vi forvalter vassdrags- og kystnatur. Myndighetene må vise vilje til å ta vare på naturen slik at også fremtidige generasjoner kan utøve friluftsliv og glede seg over mangfold i vakre landskap.

Natur- og friluftslivsorganisasjonene har en egeninteresse i å bidra med sin kunnskap og sørge for at sine virkeområder blir beskyttet eller rensket opp. Fiskere, badere, padlere, turgåere, ornitologer, og botanikere kjenner godt behov og problem i spesifikke vannforekomster. NJFF Rogaland har spesielt god kjennskap til påvirkningsfaktorer i vassdragene. Disse er nevnt flere steder i høringsdokumentet men bør fremheves som hovedutfordringer for hele fylket.

Kort oppsummert er hovedutfordringene for miljøet i vassdragene og andre vannforekomster i Rogaland følgende:

- Sur nedbør
- Vannkraftutbygging
- Eutrofering
- Industriutslipp
- Andre fysiske inngrep
- Fremmede arter
- Oppdrettsnæring

FNF er et samarbeidsforum for natur- og friluftslivsorganisasjoner. I Rogaland representerer organisasjonene over 24 000 medlemskap og ca. 340 årsverk i frivillig arbeid. 14 organisasjoner er med: Haugesund Turistforening, Norges Jeger og Fiskerforbund – Rogaland, Norges speiderforbund Vesterlen krets, Rogaland KFUK-KFUM speidere, Syklistenes Landsforening Sør-Rogaland, Norsk Ornitologisk Forening avd. Rogaland, Norsk Botanisk Forening Rogalandsavd., Sørmarkas Venner, Rogaland Orienteringskrets, Stavanger Kajakklubb og friluftsrådene; Ryfylke, Dalane, Jæren, og Vest.

FNF bidrar videre i denne midtveishøringen med noen kommentarer som for det meste gjelder alle vannregionene for så å adressere spesifikke kapitler i VR Rogaland sitt dokument, inkl. utdyping av hovedutfordringene for vassdragene under kap. 3.

Et løft for vannforvaltning?

Vannforskriften kan gi norsk vannforvaltning et ordentlig og sårt tiltrengt løft. Målet med arbeidet er at alle vannforekomster når god eller svært god økologisk og kjemisk tilstand innen planperioden, med noen unntak iht spesifikke kriterier. Det er da ironisk at det nå gis tillatelse til en storstilt nedbygging av bekker og små elver som kan påvirke tilstanden i negativ retning. Dette i klimadirektivets navn som har fram til 2020 å oppnå sine mål. For at kraftselskaper skal kunne benytte seg av elsertifikatorordningen må NVE sine konsesjoner mot dette målet gis innen 2015 - 2017 mens planperioden for vannforvaltningsplanen er til 2021. Helhetlig og sektorovergripende vannforvaltning mister dermed mye av sin hensikt før en i det hele tatt får startet. Til tross for naturmangfoldlov, direktiv og konvensjoner som skal bidra til å sikre biologisk mangfold, er det dessverre klimatiltakene som kommer først i mål og sørger for det motsatte.

For at vanddirektivet skal bli et reelt løft er det ikke karakteriseringen og planen som er viktigst. Finansiering og faktisk gjennomføring av nødvendige tiltak identifisert bl.a. via karakteriseringsarbeidet vil være avgjørende for suksess. Suksessfaktoren er praktisk implemetering og utbedring av de svært mange skadene som er gjort til nå i Rogalands vassdrag.

Nødvendig oppdatering av veiledere og metodikk

Lovverket har mange velmente og gode paragrafer som skal bidra til bærekraftig forvaltning men mangler noen kritiske redskap. FNF ønsker å påpeke spesielt tre av disse:

1. Vi har ingen god metodikk for å kunne utrede sumvirkninger.
2. Vi har utdatert veiledning og metodikk for å foreta konsekvensutredninger.
3. Vi mangler felles veileder for overvåkings- og klassifiseringsundersøkelser.

Dette er spesielt bekymringsfullt med hensyn til vannforskriftens § 12. Det er nokså uklart hvordan denne skal brukes. Forholdet til planprosesser og konsekvensutredninger og hvordan §12 skal anvendes må avklares og nye veiledere basert på vanddirektivet, naturmangfoldloven og ny plan- og bygningslov må utarbeides. Konsekvensutredningsprogram følger nå et system som verdsetter naturressurser på en måte som ikke er forenlig med hvordan vannforekomster skal karakteriseres. Analyser ender med gjennomsnittsvurderinger der en risikerer at de fleste tiltak vurderes som middels til lite negative totalt sett. Med vanddirektivets system vil det mest negative resultat gi den endelige vurderingen. Dette er en av de viktigste prinsippene i vannforskriften og en svekkelse av denne vil være å skusle bort verdifull kunnskapsinnhenting og planarbeid.

I lys av alle inngrepene i vannforekomstene som er i gang og som kommer til å fortsette i denne planperioden risikerer vi at tiltakene i vannforvaltningsplanen må rettes mot mange nye prosjekt – en helt meningsløs bruk av ressurser. Vi kan spare samfunnet og naturen ved å iverksette nye retningslinjer for KUser snarest som er i tråd med både vanddirektivet og nytt norsk lovverk. En nødvendig del av slike retningslinjer blir en metodikk for vurdering av sumvirkninger på tvers av hele vannregioner og landsdeler.

Forhold til andre planer og revidering

- **Revisjon av konsesjoner**

Tett fulgt av klimamålene for fornybar energi har vi de nye retningslinjene for revisjon av konsesjoner. Det er besynderlig at vannregionmyndighetene nå er blitt bedt om en prioriteringsliste før de er ferdig med den første runden av karakterisering av vannforekomstene. Vi kan stille spørsmål ved Regjeringens reelle motiv bak dette ekspressprosjektet, iverksatt uten forvarsel, og med potensielt stor betydning for natur og brukerinteresser. Rogaland fylkeskommune har svart forespørselen på eneste fornuftige måte og takket nei ved å påpeke at det nødvendige kunnskapsgrunnlaget her ikke er kvalitetssikret og at en god liste ikke er mulig på dette tidspunkt i henhold til vanndirektivets krav. FNF Rogaland håper at andre vannregioner følger samme eksempel og sørger for at en prioritering blir gjort slik at den samsvarer med vannforvaltningsplanarbeidet ellers.

- **Strategi for småkraftutbygginger i Rogaland**

Den tidligere varslede regionalplanen for småkraftverk blir i følge regional planstrategi endret til et strategidokument. Mål og strategier i dokumentet må selvsagt være i henhold vannforskriften og bør utarbeides parallellt med og med tilknytning til vannforvaltningsplanen. I dokumentet bør krav til metodikk, veiledning, tilsyn og straffetiltak endres og forbedres kraftig. Et strengere regime må innføres med et ufravikelig krav om biologisk kartlegging. Dette må være påkrevd der det er anadrome vassdrag eller mistanke om rødartslistet slik som elvemusling etc. Forenklet saksbehandling har til nå medført tillatelse til utbygginger i små anadrome vassdrag uten at det har vært kartlegging av biologiske forhold. I tillegg overholdes ikke minstevannføring i en serie med småkraftutbygginger.

- **Regionalplan for sjøarealene**

Denne planene foreslås også i planstrategien. Dette er betimlig og bør innlemmes i den totale vannforvaltningsplanleggingen.

Prioritering av vesentlige spørsmål : Mangel på økonomiske og juridiske virkemidler

VRM i Rogaland har presentert et oversiktlig og kortfattet dokument. Vi har ikke blitt nedlesset med vedlegg som beskriver situasjonen i Rogaland i detalj. Slik informasjon har blitt presentert på seminarer og har vært bakgrunn for diskusjon om de vesentlige spørsmålene. VRM Rogaland trekker de store linjene og har presentert oss med vesentlige spørsmål og utfordringer som ikke er nødvendigvis unike for Rogaland.

FNF er delvis enig i forslagene. Vi ser også at disse svært generelle spørsmålene lett kan sees på som en avskrivning av ansvar fra VRM Rogaland sin side. Vi tror ikke dette er meningen og vil gjerne se alle spørsmålene adressert spesifikt i vannforvaltningsplanen om hvordan Rogaland kommer til å gå videre *med eller uten* en oppklaring av spørsmålene. Vi anbefaler at VRM Rogaland er veldig tydelig på hva som kan oppnås gitt forskjellige scenarier. Dette er sterkt knyttet til økonomiske og juridiske virkemidler, noe som vi mener bør være prioritert som vesentlig spørsmål nr. 1. Temaet tas opp nå flere steder, og virker noe fordekt, som f.eks. under kap. 6.3 'Er det mulig å nå miljømålene i alle vannforekomstene?'

FNF Rogaland foreslår følgende som vesentlige spørsmål og i denne rekkefølgen:

1. Økonomiske og juridiske virkemiddel – herunder også kunnskapsmangel
2. Nasjonale målkonflikter
3. Samordning
4. Påvirkning på tvers av landegrensener
5. Særlige utfordringer i vann- og avløpssektoren
6. Tiltaksanalyse

Følgende kommentarer gjelder spesifikke kapitler:

3. Påvirkninger

FNF er enig i oppstillingen av påvirkningsfaktorer men foreslår følgende gruppering, enklere ordlyd, og kommentarer vedr. hver enkelt hovedutfordring:

- Sur nedbør – Kalking er et av de mest suksessrike miljøtiltak i vassdragene våre, men det er fortsatt stort behov for kalking i nye kalkingsprosjekter (Storåna i Ørdsalen og Sokndalselva) og økte kostnader til drift og vedlikehold. Det er og stort potensiale i flere vassdrag for ytterligere reetablering av laks og sjøørret og forbedret kalkingsstrategi i innlandsvassdrag
- Kraftverktbygging – spesielt utbygging av småkraftverk både i vernede vassdrag og nå også i mindre kystnære bekker/vassdrag med anadrom laksefisk. Det er behov for innføring av minstevannføring i sterkt modifiserte vannforekomster og regulerte vassdrag.
- Eutrofering av vassdrag fra jordbruk og kloakkutlipp fra husholdning og industri, kommunalt overløp, veggaltning m.fl.
- Industriutslipp: forurensing fra tungindustri og havneforurensing
- Andre fysiske inngrep i vassdragene som for eksempel hogst av kantvegetasjon, brobygging, veibygging, utbygging av industriområder og boligområder, sand og grusmasseuttak, fysisk e modifikasjoner som kanalisering, senking, forbygning og drenering som endrer og modifiserer vassdragene.
- Innføring av fremmede arter.
- Oppdrettsnæringens sterke vekst er problematisk og har flere store miljøutfordringer :
  - Eutrofering av store mengder næringsalter i kyst og fjordområdene
  - Rømming av oppdrettslaks og genetisk forsøpling av villaksstammene
  - Lakselus som har redusert lakseinnvandringen og redusert sjøørrestammene i Ryfylke til et minimum, der fisket etter sjøørret er nå stengt i vassdragene.
  - Spredning av sykdommer i anleggene og til villfisk.

4. Brukerinteresser

Kapittelet gir en kjapp orientering om interessene som er aktuelle. FNF regner med at disse temaene vil bli grundig belyst i selve forvaltningsplanen og ser fram til å bidra med organisasjonenes kunnskap. Et tema mangler og som berører både turistnæring og friluftslivsinteresser er betydningen av landskap og forholdet til den europeiske landskapskonvensjonen. De mange inngrepene som pågår og vil skje i vassdragene har en dramatisk effekt på det norske kystlandskapet. FNF kan ikke se at Norge har fulgt opp sine forpliktelser og mener at temaet må adresseres bla. i vannforvaltningsarbeidet.

5. Risikovurdering

Som nevnt, er det stor mulighet for at en høyere andel vannforekomster enn 65% (57%) må inkluderes blant de som er i risiko dersom vi fortsetter trenden med nye vannkraftkonsesjoner og andre inngrep fram mot 2020.

6. Vesentlige vannforvaltnings spørsmål for vannregionen

Det er noe forvirrende med opplistingen av påvirkninger aller først. Vi foreslår en rask prioritert liste eller tabell over temaene med hver sin viktigste påvirkning (evt. to), så introdusere alle påvirkningene separat, og så henviser til tabellen i 6.7. Denne tabellen bør også vise prioritering.

Er spørsmålene/temaene listet opp etter prioritet? Dette går ikke klart fram av kapittelet. Vi har allerede foreslått en førsteprioritering og ny benevnelse: Økonomiske og juridiske virkemiddel. En utfordring som ikke blir adressert direkte er manglende samarbeid mellom ulike sektorer i forvaltningen som påvirker vann. Vi mener at dette må løftes opp som et eget vesentlig spørsmål, 'Samordning', eksempler gis, og prioritere dette høyt. Ved etablering av Miljødirektoratet foreslår FNF en styrking av vannforvaltningsarbeidet som vil gi det nye direktoratet et større ansvar og samordnende rolle på vegne av statlige myndigheter.

6.1. Nasjonale målkonflikter

Her nevnes bl.a. misforholdet i krav til revidering av kraftkonsesjoner og målperiodene for vannforvaltning. Dette går bla. utover muligheten og kravet til medvirkning og til måloppnåelse innen første planperiode (2021). FNF er enig i at dette er en alvorlig svakhet og mener også at det blir umulig for Norge å tilfredstille kravene til direktivet uten å endre egne nasjonale retningslinjer. Det var derfor høyst merkverdig at de nye retningslinjene for revisjon av vilkår ikke ble endret til å reflektere kravene i vanddirektivet. Her ser vi tegn til maktkamp og mangel på samordning på øverste nivå. Situasjonen ble ikke bedre da alle VRM ble bedt om en prioritering. Her ser vi tegn til at hele direktivet ønskes undergravd.

Andre målperioder kan også bidra til konflikt eller uhensiktsmessig ressursbruk ved samhandling. Alle disse årstallene og tema som er i konflikt kan med fordel oppsummeres i en tabell.

Ang. minstevannsføring: Her nevnes det at det er et ønske, inforstått noe vi kan leve foruten? Ordleggingen kan bedres. Vi snakker her om et overordnet behov for å verne om naturmangfoldet og for muligheten til å utøve aktivitet. Ønsket og behovet for dette er for eksempel også knyttet til friluftslivsaktivitet som bading og padling, hvis volumbehov vil være svært annerledes enn for fisk og for planter. De estetiske hensyn og behovet for bevaring av landskapskarakter er viktige men hensyn til friluftsliv og biomangfold må prioriteres; minstevannføring vil og ha en positiv effekt for flere fuglearter i vassdragene bl.a fossefall, laksand og rovfugl . Minstevannføring er også et svært viktig element i eldre konsesjoner og kan bidra til å utbedre alvorlige skader. Skadene ble påført og var et resultat av konsesjoner gitt i en tidsperiode med begrenset kunnskap om og forståelse for hvilke effekter inngrepene ville ha i vassdragene.

6.2 Kunnskapsmangel

Graden av kunnskapsmangel kan nok diskuteres. Vann-nett viser fremdeles svært mange forekomster med status "antatt tilstand". Dette er ikke nødvendigvis grunnet manglende kunnskap men kan like godt være pga. manglende kapasitet hos VRM til å hente inn og kvalitetssikre eksisterende data fra kommuner, organisasjoner og fagmiljøer.

I Rogaland ser vi også en til dels usammenhengende innhenting av data, spesielt i kystområdene, der samarbeid og felles metodikk ville være en stor fordel. Felles veiledning, kunne effektivisere prøvetaking, og dermed kunne foreta undersøkelser og overvåking med større hyppighet (flere sesonger og knyttet til aktivitet, særlig i havneområder), burde prioriteres høyt. En bedre utnyttelse av interkommunale ressurser som kan brukes systematisk over tid kan bidra til å bedre undersøkelsene. For eksempel kan friluftsråd med egne båter på oppdrag fra KLIF oa. ta periodiske målinger som en regulær del av sine driftsrunder. I Rogaland er det spesielt Ryfylke friluftsråd som kan ha kapasitet til dette men det er også andre langs kysten som kan vurderes.

6.3 Mulig å nå målene i alle vannforekomster?

Se kommentar under Prioritering

6.3.2 Forurensa havne- og fjordområder

Under 6.2 nevner vi behovet for hyppige målinger i havneområder. FNF er spesielt opptatt av dette da nærområdene brukes til fiske, padling, roing, seiling, bading, speiding m.m. Den største kajakkklubben i Stavanger har nå lokaler i en av de verst trafikkerte og forurensede havneområdene i Stavanger. Dette og andre er også områder med kostholdsråd som er lite publisert av kommunene. De store cruiseskipene som frekventerer Stavangerområdet er til stor sjenanse for flere enn padlere. De virvler opp giftige sediment og er ellers i veien for aktivitet som ville være å foretrekke blant store deler av befolkningen. Vi vil heller foreslå en langt mer restriktiv holdning til slik trafikk i områder der folk bor og heller sørge for at vannet er rent nok til å tillate aktivitet langs hele den 'blå' promenade i Stavanger og i andre havneområder som er nærområde for befolkningen. Vannkanten er et yndet friluftsområde og med en økende befolkning blir disse viktigere for mulighet for å utøve helsefremmende aktivitet. Vi foreslår grundige undersøkelser vedr. skipenes effekt på sediment, infrastruktur, beboere og brukerinteresser.

8. Uavklarte problemstillinger

En problemstilling som bør være relevant for 8.2 Økonomiske virkemidler og vanntjenester, og for 8.3 Prioriterte stoffer og miljøgifter, er det økende behovet for renovasjonstjenester. Omfattende og systematisk renovasjon er blitt en nødvendighet for å rydde områder for å hindre eller redusere forurensning og forgiftning av vannressursene. Dette gjelder for vassdrag, sjø og sjøbunn. Strandrydding, rydding av gammel/tapt fiskeredskap, vrak/fyllinger og til og med fravær av tømmealternativer for septik i båt er blitt store utfordringer i Rogaland. Dette bør adresseres og egne tiltaksplaner bør utarbeides på tvers av sektorer, vannområder og regioner.

--

Vi har påpekt noen tema som er spesielt aktuelle for natur- og friluftslivsorganisasjonene. Vi ønsker å kunne bidra videre og er spesielt interessert i å kunne involvere enkeltorganisasjoner vedr. forslag til tiltak og har svært relevant kunnskap om deler av de mange vassdragene der medlemmer er aktive. Før det vil vi gjerne kunne bidra med innspill til overvåkningsprogrammet og vi vil også gjerne bli invitert til å delta i kyst- og fjordgruppen som skal etableres. Medvirkning for frivillige organisasjoner kan også foregå på en mer meningsfull og praktisk måte enn hittill utført og vi bidrar gjerne med ideer i så måte.

Vannforvaltningsarbeidet er svært viktig for kunne bevare naturkvalitetene vi har i Norge. Rogaland er spesielt utsatt med sterkt voksende befolkning og et stort press på arealene. Vi er svært bekymret for utviklingen og de politiske og kommersielle holdningene til kortsiktig forbruk av det mest dyrebare vi har. Våre forpliktelser overfor kommende generasjoner forsømmes om ikke tankegangen endres. Vi

Forum for
Natur og
Friluftsliv
Rogaland

glemmer visst at en trenger rent vann og biologisk mangfold for å ha mat og helse. Ensidig fokus på energiproduksjon kan ikke gi oss dette. FN har nå konkludert med at tap av naturmangfold er like kritisk som klimaproblemet. Vi håper at arbeidet med vannforvaltning kan være med på å skape en balansert tilnærming til løsingene vi trenger.

Vi ser fram til høre fra VRM snart og ønsker med dette lykke til videre med arbeidet for helhetlig vannforvaltning i Rogaland.

Med vennlig hilsen

Emily Halvorsen
Koordinator, FNF Rogaland

Kopi:
Fylkesmannen i Rogaland
FRIFO